

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра кримінального права № 1

С И Л А Б У С

навчальної дисципліни

**«Виключення кримінальної відповідальності
за законодавством України»**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2021

Харків – 2021

Силабус навчальної дисципліни «Виключення кримінальної

відповідальності за законодавством України» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2021. 24 с.

Розробник:

Баулін Юрій, доктор юридичних наук, професор

Затверджено на засіданні кафедри кримінального права №1
(протокол № 2 від 15 вересня 2021 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями) затверджено на засіданні
кафедри кримінального права № 1
(протокол № 9 від «28» червня 2022 р.)

Завідувач кафедри – Юрій Пономаренко, доктор юридичних наук, доцент

Дані про викладача

Назва навчальної дисципліни	«Виключення кримінальної відповідальності за законодавством України»
Статус навчальної дисципліни	За вибором студента
Викладач	Баулін Юрій, професор кафедри кримінального права №1, д.ю.н., професор
Контактний телефон	050 331 05 24
E-mail	ccu_baulin@ukr.net
Консультації	відповідно до розробленого графіку індивідуальних консультацій
Онлайн консультації	телеграм, вайбер, Зум

Анотація навчальної дисципліни

Визначається поняття виключення кримінальної відповідальності та її відмежування від звільнення від кримінальної відповідальності. Обґрунтовується класифікація обставин, що виключають кримінальну відповідальність на дві групи: а) обставини, що виключають кримінальну протиправність вчиненого діяння, передбачені у чинному КК України та б) обставини, що виключають кримінальну протиправність вчиненого діяння, передбачені в інших актах законодавства України.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – формування знань про правове регулювання виключення кримінальної відповідальності особи за заподіяння нею шкоди об'єктам кримінально-правової охорони та основних умінь, що дозволяють адвокату застосовувати законодавство України для захисту інтересів цієї особи від обвинувачення її у вчиненні кримінального правопорушення.

Завдання:

- оволодіння поглибленими і систематизованими знаннями про систему обставин, що виключають кримінальну відповідальність (ВКВ);
- набуття навичок правильно оцінювати ситуацію, пов'язані із наявністю зазначених обставин;
- оволодіння правилами їх кваліфікації обставин, що виключають кримінальну відповідальність;
- формування умінь вирішувати практичні питання захисту прав особи у кримінальному провадженні.

***Навчальна дисципліна у структурі освітньо-професійної програми.
Міждисциплінарні зв'язки***

Пререквізити: «Кримінальне право (частини Загальна та Особлива)».

Кореквізити: «Методика і тактика адвокатської діяльності», «Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації», «Адвокат у кримінальному провадженні».

Постреквізити: - .

Очікувані результати навчання здобувача вищої освіти

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти має демонструвати такі результати навчання:

РН НД 1. Демонструвати знання і розуміння принципу верховенства права, основних положень міжнародних конвенцій при застосуванні обставин, що виключають кримінальну відповідальність.

РН НД 2. Виявляти знання правових проблем застосування обставин, що виключають кримінальну відповідальність та пропонувати способи їх вирішення з використанням наявних теоретичних і прикладних знань відповідно до принципів захисту прав людини і її основоположних свобод.

РН НД 3. Демонструвати знання та розуміння критеріїв та ознак, за якими окремі обставини, що виключають кримінальну відповідальність, розрізняють між собою.

РН НД 4. Демонструвати знання та розуміння відмежування обставин, що виключають кримінальну відповідальність, від імунітетів від кримінального переслідування та суміжних кримінально-правових інститутів.

РН НД 5. Демонструвати знання та розуміння тих правил, методів, прийомів і засобів юридичної техніки, які мають безпосереднє значення для правильного застосування обставин, що виключають кримінальну відповідальність.

РН НД 6. Відшукувати нормативну і наукову інформацію про обставини, що виключають кримінальну відповідальність, а також матеріали практики Верховного Суду, приписи Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прецедентів Європейського суду з прав людини щодо таких обставин.

РН НД 7. Визначати права і законні інтереси особи, які мають значення при застосування обставин, що виключають кримінальну відповідальність.

РН НД 8. Визначати окремі види обставин, що виключають кримінальну відповідальність, при оцінці заподіяння шкоди об'єктам кримінально-правової охорони.

РН НД 9. Застосовувати набуті знання щодо застосування обставин, що виключають кримінальну відповідальність, залежно від зміни фактичних даних про вчинене особою діяння.

РН НД 10. Здійснювати аналіз фактичних даних про заподіяння шкоди об'єктам кримінально-правової охорони в ситуаціях застосування певного виду обставин, що виключають кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду.

РН НД 11. Оперувати основними поняттями та володіти термінологією, які стосуються обставин, що виключають кримінальну відповідальність.

РН НД 12. Здійснювати кримінально-правову кваліфікацію окремої обставини, що виключає кримінальну відповідальність, та належним чином

визначати підстави для виключення такої відповідальності за шкоду, заподіяну об'єктам кримінально-правової охорони.

**Види навчальних занять та самостійна робота
для здобувачів вищої освіти денної форми навчання**

№ п/п	Аудиторні заняття (контактні)		Самостійна робота (в годинах)
	Теми лекцій	Теми практичних занять	
1	Поняття та види обставин, що виключають кримінальну відповідальність»	Поняття та види обставин, що виключають кримінальну відповідальність» (колоквіум)	20
2	Поняття, види та структурні елементи обставин, що виключають протиправність діяння, передбачені КК України		
3	Характеристика обставин, що виключають протиправність діяння, передбачені КК України, як вид здійснення суб'єктивного права та виконання юридичного обов'язку	Характеристика обставин, що виключають протиправність діяння, передбачені КК України, як вид здійснення суб'єктивного права та виконання юридичного обов'язку (колоквіум)	6
4		Кваліфікація діяння, вчиненого у стані крайньої необхідності, при виконанні наказу або розпорядження та виконанні спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (практичне заняття)	8
5		Кваліфікація малозначного діяння як обставини, що виключає суспільну небезпечність вчиненого діяння (ч.2 ст.11 КК України) (практичне заняття)	8
6	Поняття та види обставин, що виключають склад кримінального правопорушення у вчиненому суспільно небезпечному діянні		
7	Обставини, що виключають об'єктивну та		

	суб'єктивну сторони кримінально протиправного діяння		
8		Кримінально-правова оцінка вчиненого суспільно небезпечного діяння під впливом фізичного та психічного примусу, при казусі та під впливом фактичної юридичної помилки (практичне заняття)	8
9	Види та характеристика обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, передбачених в інших, ніж КК, актах законодавства України		
10	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, як вид здійснення державно-владних повноважень	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, як вид здійснення державно-владних повноважень (практичне заняття)	8
11	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, як вид здійснення суб'єктивного права та виконання юридичних обов'язків	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, як вид здійснення суб'єктивного права та виконання юридичних обов'язків (колоквіум)	8
12		Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, як вид здійснення суб'єктивного права та виконання юридичних обов'язків. (практичне заняття)	8
13	Кримінально-правова оцінка застосування сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї уповноваженими особами	Кримінально-правова оцінка застосування сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї уповноваженими особами	6

**Види навчальних занять та самостійна робота
для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання**

№ п/п	Аудиторні заняття (контактні)		Самостійна робота (в годинах)
	Теми лекцій	Теми практичних занять	
1	Загальні положення щодо		

	виключення кримінальної відповідальності		110
2	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, передбачені КК України	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, передбачені КК України	
3	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, які передбачені іншим законодавством України	Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, які передбачені іншим законодавством України	

Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи;
- опрацювання нової наукової та навчальної літератури, законодавчих актів зарубіжних країн;
- робота над кейсами з питань прийняття й виконання адміністративних актів;
- виконання практичних завдань, самотестування;
- написання есе та рефератів;
- підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції;
- участь у конкурсах студентських наукових праць;
- підготовка до практичних занять, колоквиумів і тестування.

Підготовка до практичних занять і колоквиумів сприяє набуттю студентами названих вище компетенцій, якими повинен володіти здобувач вищої освіти, який опановує дисципліну «Кримінальне право України. Загальна частина». Виконання поданих нижче завдань має забезпечити не лише поглиблене вивчення норм кримінального права, теоретичного матеріалу лекційного курсу, матеріалів судової практик, а й сприяти набуттю навичок правильного тлумачення й застосування норм кримінального права, формулюванню й відстоюванню позицій у кримінальному провадженні.

В основу практичних завдань, як правило, покладені конкретні кримінальні провадження з практики Верховного Суду. У тих випадках, де це було необхідно, провадження модифіковані для того, щоб охопити потрібні

питання навчального курсу чи акцентувати на них.

Для вивчення питань кожної теми і правильного вирішення запропонованих практичних завдань слід брати до уваги такі методичні поради.

У першу чергу, варто проаналізувати відповідні статті Загальної частини КК України, а де це потрібно, звернутися також і до положень його Особливої частини, нормативно-правових актів іншої галузевої належності; вивчити певні розділи підручника та іншу рекомендовану літературу; опрацювати конспект лекції з відповідної теми. Працюючи з нормативно-правовими актами, слід щоразу ретельно перевіряти їх актуальну редакцію, використовуючи, зокрема, електронні інформаційно-пошукові системи «Законодавство», «Ліга» та інші електронні бази даних. Знайомлячись з матеріалами судової практики, варто враховувати можливі зміни правових позицій Верховного Суду.

Вирішуючи конкретне завдання, слід уважно вивчити його фактичні обставини, з'ясувати сутність поставлених питань, знайти конкретні приписи кримінального закону, на підставі яких потрібно дати відповідь.

Якщо умови завдання передбачають можливість альтернативного рішення, їх обов'язково необхідно навести для обговорення. Відповідь треба викласти в письмовій формі з належною аргументацією і обов'язковим посиланням на джерела. У проєкті рішення доцільно залишати поля для внесення можливих виправлень і уточнень під час проведення практичних занять.

На практичних заняттях студент коротко резюмує фабулу завдання і детально презентує своє рішення. Також він може брати участь в обговоренні результатів, представлених колегами по навчальній аудиторії, пропонувати альтернативні шляхи вирішення завдання, надавати додаткові аргументи, контраргументи й пропозиції. Наприкінці заняття викладач робить остаточний висновок, аналізуючи результати дискусії, розглядаючи допущені помилки й пропонуючи шляхи їх усунення.

Необхідно готуватися і брати активну участь у колоквіумах, які проводяться за графіком, під час яких важливо: ознайомитися з програмою курсу, питаннями, які входять до теми колоквіуму; вивчити відповідний законодавчий матеріал, конспект лекцій, а також точки зору, викладені у підручниках, науково-практичних коментарях, монографічній літературі; розглянути й проаналізувати нормативно-правові акти, матеріали судової практики (правові позиції Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України, Верховного Суду).

Участь у колоквіумі передбачає: аналіз питань, які стосуються теми заняття; підтвердження знання чинного кримінального законодавства; теоретичних положень науки кримінального права, дефініцій кримінального права, розуміння й використання у відповіді прикладів судової практики, уміння аргументовано викласти певний матеріал, підготувати презентацію власних навчальних пошуків, коментувати відповіді інших студентів, доповнювати їх, знаходити помилки і давати правильну відповідь.

Важливою є участь в обговоренні усіх питань. Пропущені заняття мають відпрацьовуватись у дні чергування викладача на кафедрі або в інший погоджений спосіб. Це ж стосується і студентів, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми. З усіх незрозумілих питань можна звернутися за консультацією на кафедру.

Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Нормативно-правові акти

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини (укладена у м. Відні 18.04.1961 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048 - Text
2. Віденська Конвенція про право міжнародних договорів (укладена у м. Відні 23.05.1969 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118 - Text

3. Дефініції у постановах Пленуму Верховного Суду України: практ. посібник. Харків: «ФОП Шевченко», 2012. 120 с.
4. Загальна Декларація прав людини (ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1048 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015-Text
5. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 р. № 638. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15-Text>
6. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 р. № 3781. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>
7. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80-Text>
8. Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» від 26.12.2002 р. № 374. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15-Text>
9. Закон України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19-Text>
10. Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 р. № 1932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12-Text>
11. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. (із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12-Text>
12. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12-Text>
13. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19-Text>
14. Закон України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р. № 2229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12-Text>

15. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 року № 3008 (зі змінами та доповненнями)/Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> - Text

16. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з кримінальних справ (1973–2011 роки) : станом на 26 верес. 2011 р. / упоряд. : Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, В. І. Тютюгін. Харків : Право, 2011. 456 с.

17. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена наказом від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 Генеральної прокуратури України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України, Міністерством фінансів України, Міністерством юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> - Text

18. Кодекс поведінки службових осіб з підтримання правопорядку (ухвалений 17.12.1979 р. Резолюцією 34/169 на 106-м пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282 - Text

19. Конвенція ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів від 20.12.1988 (стаття 11). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096 - Text

20. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (укладена у м.Римі 04.11.1950 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 - Text

21. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> – Заголовок з екрану.

22. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> – Заголовок з екрану.

23. Кримінальний кодекс України з постатейним коментарем, виновками Верховного Суду: станом на 01.01.2021 / [упоряд. С.Г. Туманов]. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 976 с.

24. Кримінальний кодекс України. Практика судів України з кримінальних справ (2007–2008) / за заг. ред. В. В. Сташиса ; уклад. : В. В. Сташис, В. І. Тютюгін. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 384 с.

25. Кримінально-процесуальний кодекс України (глава 21. Негласні слідчі (розшукові дії). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 - Text>

26. Митний кодекс України (ст.456). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17 - Text>.

27. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН 1966 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 - Text

28. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12 - Text>

29. Погребняк С.П. Правові позиції Верховного Суду в контексті верховенства права і конституціоналізму. Київ: Ваіте, 2020. 240 с.

30. Порядок застосування (використання) зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил України під час виконання ними завдань з боротьби з піратством, затверджений Постановою КМУ від 11.07.2013 р. № 487. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487-2013-%D0%BF - Text>

31. Порядок застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил України під час виконання ними завдань у районі проведення антитерористичної операції у мирний час, затверджений Постановою КМУ від 14.02.2018 р. № 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68-2018-%D0%BF - Text>

32. Порядок застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил України під час виконання

ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України, затверджений Постановою Кабміну від 10.10.2018 р. № 828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2018-%D0%BF-Text>

33. Постанови Пленуму Верховного Суду в кримінальному судочинстві. 3-тє вид., допов.і перероб. Упорядник Вереша Р.В. Київ: Алерта, 2020. 294 с.

34. Постанови Пленуму Верховного Суду України у справах кримінальної спеціалізації. Харків: Константа, 2018. 320 с.

35. Правила бокса Федерации бокса Украины. *Сайт Международной ассоциации бокса и кикбоксинга «Новое созвездие»*. URL: <http://www.newstars.com.ua/23130>.

36. Правила гри ФІФА (Міжнародної Федерації Футболу). *Офіційний сайт Федерації Футболу України*. URL: <http://www.ffu.org.ua>

37. Правила застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку, затверджені Постановою Ради Міністрів УРСР від 27.02.1991 р. № 49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/49-91-%D0%BF-Text>

38. Правила регбі. *Сайт Міжнародного союзу регбі*. URL: <http://rugby.biz.ua>

39. Правила соревнований по кикбоксингу. *Сайт Крымской федерации контактных видов спорта*. URL: <http://cfma.crimea.ua>

40. Правила соревнований по кумитэ WKF (Всемирной федерации карате. *Официальный сайт Федерации карате WKF Ханты-Мансийского Автономного Округа*. Югры. URL: <http://karate-hmao.ru>

41. Правила тхеквондо (WTF). *Сайт Крымской федерации контактных видов спорта*. URL: <http://cfma.crimea.ua>

42. Практика застосування Верховним Судом України положень Загальної частини Кримінального кодексу України [уклад.О.П.Горох]; За заг.ред. А.А.Музики. К.: «Центр учбової літератури», 2017. 524 с.

43. Практика судів України з кримінальних справ (2001–2005) / за заг. ред. В. Т. Маляренка, В. В. Сташиса ; уклад. : В. В. Сташис, В. І. Тютюгін. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 464 с.

44. Практика судів України з кримінальних справ (2006–2007) / за заг. ред. В. В. Сташиса ; уклад. : В. В. Сташис, В. І. Тютюгін. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 880 с.
45. Практика судів України з кримінальних справ (2008–2011) / уклад. В. І. Тютюгін ; за заг. ред. В. Я. Тація. Харків : Одіссей, 2011. 568 с.
46. Практика судів України з кримінальних справ (2009–2011) / уклад. В. І. Тютюгін ; за заг. ред. В. Я. Тація. Вид. 2-ге, допов. Харків : Одіссей, 2012. 504 с.
47. Практика судів України з кримінальних справ (2012–2013) / уклад. В. І. Тютюгін ; за заг. ред. В. Я. Тація. Харків : Право, 2014. 704 с.
48. Практика судів України з кримінальних справ (2014–2015 рр.) / уклад. В. І. Тютюгін ; за заг. ред. В. Я. Тація. Харків : Право, 2016. 800 с.
49. Про затвердження Вимог до змісту положення (регламенту) про офіційні фізкультурно-оздоровчі заходи або спортивні змагання: наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту від 6 серпня 2010 р. №2659. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0766-10> - Text
50. Про затвердження Порядку визнання видів спорту, включенні їх до Реєстру визнаних видів спорту в Україні, порядку його ведення: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 25 листопада 2011 року № 1371 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0281-14> - Text
51. Про затвердження правил спортивних змагань з фріфайту: наказ Міністерства молоді та спорту України від 23 липня 2013 року № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1368-13> - Text
52. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 95 (I) «Підтвердження принципів міжнародного права, визнаних Статутом Нюрнберзького трибуналу» (ухвалена 11.12.1946 р. на 55-м Пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_910 - Text
53. Римський Статут Міжнародного кримінального суду (ухвалений у м. Римі 17.07.1998 р. Дипломатичною конференцією уповноважених представників під егідою ООН з питань створення Міжнародного кримінального суду). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 - Text

54. Рішення ЄСПЛ від 15.12.2005 р. у справі «Ваньян проти Російської Федерації» (скарга № 53203/99). *Бюлетень ЄСПЛ*, 2006, № 7.
55. Рішення ЄСПЛ від 05.02.2008 р. у справі «Раманаускас проти Литви» (скарга №74420/01). *Бюлетень ЄСПЛ*, 2008, № 8. URL: https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/f5ef3ba52c4849ecd3ac_file.pdf
56. Рішення ЄСПЛ від 05.11.2002 р. у справі «Аллан проти Сполученого Королівства» (скарга № 48539/99). *Бюлетень ЄСПЛ*, 2003, № 4. URL: <https://taxlink.ua/ua/court/allen-proti-spoluchenogo-korolivstva/>
57. Рішення ЄСПЛ від 08.07.2004 р. у справі «Во проти Франції» (скарга №53924/00) *БЮЛЕТЕНЬ* ЄСПЛ, 2004, № 12. URL: <https://www.globalhealthrights.org/vo-v-france/>
58. Рішення ЄСПЛ від 10.02.2009 р. у справі «Сергій Золотухін проти Російської Федерації» (скарга № 14939/03) *Бюлетень ЄСПЛ*, 2010, № 1. URL: <https://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/sergej-zolotuxin-protiv-rossii-postanovlenie-bolshoj-palaty-evropejskogo-suda/>
59. Рішення ЄСПЛ від 17.01.2006 р. у справі «Аульмі проти Франції» (скарга №50278/99). *Бюлетень ЄСПЛ*, 2006, № 7. URL: <https://international.vlex.com/vid/case-of-aoulmi-v-france-26773747>
60. Рішення ЄСПЛ від 27.10.2004 р. у справі «Едварс та Льюїс проти Сполученого Королівства» (скарга № 39647/98, 40461/98). *Бюлетень ЄСПЛ*, 2005, № 2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_411-Text
61. Статут внутрішньої служби збройних сил України, затверджений Законом України від 24.03.1999 р. № 548. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14>
62. Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України, затверджений Законом України від 24.03.1999 р. № 550. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14-Text>
63. Ткачук О. М. Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси: постатейний покажчик правових позицій Верховного Суду – Великої

Палати та Касаційного кримінального суду (практика 2018 року). Харків : Право, 2019. 252 с.

Література

Основна література

1. Анчукова М.В. Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння: монографія. Харків: Видавець ФОП Вапнярчук Н.М., 2006. 168 с.
2. Баулин Ю.В. Обстоятельства, исключающие преступность деяния: монография. Харьков: Основа, 1991. 360 с.
3. Баулин Ю.В. Право граждан на задержание преступника. Баулін Ю. В. Вибрані праці. Харків: Право, 2013. - С. 11-102.\
4. Баулін Ю.В. Обставини, що виключають злочинність діяння // Правова доктрина України: у 5 т. 5 том. Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку (підрозділ 1.4.8.) / за ред.: В.Я. Тація, В.І. Борисов, В.С. Батиргарєєва. Харків: Право. 2018, С.226-238
5. Баулін Ю.В. Причинение вреда с согласия «потерпевшего» как обстоятельство, исключающее преступность деяния. Монография. – Х.: ООО «Кросс-роуд», 2007. 96 с.
6. Баулін Ю.В. Фундаментальні проблеми кримінальної відповідальності. Фундаментальні проблеми кримінальної відповідальності: матеріали наук. полілогу (Харків, 7 верес. 2018 р.). Харків: Право, 2018. С. 11-25.
7. Бурдін В. М. Кримінально-правова характеристика заподіяння шкоди життю та здоров'ю особи під час зайняття спортом: монографія. Київ : Центр учб. літ., 2015. 200 с.
8. Вереша Р. В. Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину. Київ: Алерта: Правова єдність, 2018. 432 с.
9. Горожанкіна Ю. Проблемні аспекти інституту необхідної оборони. Підприємництво, госп-во і право. 2018. № 4. С. 189-192.

- 10.Гриненко С.О. Правове регулювання застосування та використання вогнепальної зброї, спеціальних засобів і заходів фізичного впливу співробітниками Служби безпеки України. Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (30 верес. 2016 р.) Київ, 2016. С. 74–76.
- 11.Дудоров О.О. Малозначність діяння: проблеми застосування та вдосконалення кримінального закону. Юридичний вісник України. 2016. № 7. С. 6-7; № 8. С. 6.
- 12.Дячук С.І. Виконання наказу чи розпорядження у кримінальному праві (основні поняття, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства): монографія. Київ: Атіка, 2001. 176 с.
- 13.Зайцев О.В. Деякі проблеми визначення формули неосудності у кримінальному праві України. Вісник Асоціації кримінального права України. 2015. № 1 (4). С. 113-123
- 14.Комаров О. Д. Фактична помилка у розвитку причинного зв'язку. Проблеми законності. Харків. 2015. Вип. 128. С. 74–80.
- 15.Котляр О.В. Особливості використання зброї та спеціальних засобів органами внутрішніх справ у сфері службово-бойової діяльності. Кримський юридичний вісник. Сімферополь, 2011. Вип. 1 (11), ч. 1. С. 127–134.
- 16.Кривоченко Л.Н. Об особенностях признания несовершеннолетних невменяемыми. Выбранные работы. Харьков: Право, 2016. С. 16-18.
- 17.Кузнецов В. Проблемы определения малозначности деяния у правозастосуванні. Вісник Національної академії прокуратури України. 2016. N 2. С. 65-70.
- 18.Кучерина С.Є. Організаційно-правові засади застосування і використання співробітниками Служби безпеки України вогнепальної зброї, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу: монографія. Харків: Право, 2016. 136 с.

- 19.Лащук Н.Р. Кримінально-правова оцінка використання захисних засобів, що вражають автономно: монографія. Львів: Видавництво «Бона», 2018. 254 с.
- 20.Маломуж С. Малозначність діяння в кримінальному судочинстві. Юридичний вісник. 2015. № 2. С. 290-295.
- 21.Музыка А.А., Багиров С.Р. Причинная связь: уголовно-правовой очерк: монография. Хмельницкий: изд-во Хмельницкого университета управления и права, 2009. 112 с.
- 22.Навроцький В.О. Система обставин, що виключають злочинність діяння, передбачених загальною частиною КК України. Збірник наукових праць. Серія "Юридичні науки". Львів : ЛДІНТУ ім. В. Чорновола, 2010. Вип. 4. С. 205-213.
- 23.Павленко Н. Г. Проблемні питання застосування поліцією вогнепальної зброї. Діяльність підрозділів карного розшуку щодо протидії злочинному обігу вогнепальної зброї в Україні у сучасних умовах: матеріали постійно діючого методолог. семінару (м. Миколаїв, 3–4 черв. 2016 р.). Суми, 2016. С. 126–129.
- 24.Панов М.І. Согласие потерпевшего как обстоятельство, исключающее преступность деяния. Законность. 2010. № 4. С. 37-40
- 25.Пономаренко Ю.А. Новелізація положень КК щодо обставин, які виключають кримінальне правопорушення, в умовах воєнного стану. Вісник Асоціації кримінального права. 2022. №1(17). С. 1-23.
- 26.Рунов В.Ю. Характеристика волі особи, яка заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам під впливом примусу. Держава і право. Юридичні і політичні науки: зб. наук. пр. К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2013. Вип. 59. С. 388-394
- 27.Стрельцов Є.Л. Обставини, що виключають злочинність діяння при захисті від суспільно небезпечного посягання: напрямки удосконалення кримінально-правового регулювання : монографія. Одеса: Фенікс, 2014. 388 с

- 28.Ташлицька Н. М. Кримінально-правова оцінка згоди потерпілого на заподіяння шкоди здоров'ю під час проведення спортивних змагань. Сучасні проблеми правової системи України: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.практ. конф. (27 листоп. 2014 р.) Київ, 2014. Вип. 6. С. 48–50.
- 29.Уфімцева О.С. Актуалізація необхідної оборони в умовах сучасності. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: тези Всеукр. наук.-практ. конф., (3 берез. 2017 р.) Хмельницький: НАДПСУ. 2017. С. 411-413
- 30.Хавронюк М.І. Згода (прохання) потерпілого як обставина, що виключає злочинні діяння. Підприємництво, госп-во і право : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2013. № 2. С. 17-21.
- 31.Хряпінський П.В. Обставини, що виключають злочинність діяння, як засоби виключення кримінальної відповідальності. Фундаментальні проблеми кримінальної відповідальності: матеріали наук. полілогу, м. Харків, 7 верес. 2018 р. Харків: Право, 2018. С. 116-120.
- 32.Шамара О.В. Виправданий оперативний ризик в оперативно-розшуковій діяльності спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю корисливо-насильницької спрямованості. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 3. С. 178-183.
- 33.Шармар О. М. Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння. Вісник Асоціації кримінального права. 2022. №1(17). С. 24-35.
- 34.Шевченко А.Є. Обставини, що виключають юридичну відповідальність: монографія. Донецьк: Вид-во Юго-Восток, 2011. 178 с.
- 35.Шумак С. І. Прогалини в законодавстві України щодо правового регулювання застосування правоохоронними органами спецзасобів. Наука і правоохорона. 2013. № 1. С. 88–93

- 36.Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення. монографія. Донецьк: ПП «ВД «Кальміус», 2013. 424 с.
- 37.Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ): монография. – Х.: Право, 2003. – 512 с.
- 38.Ярмыш Н.Н. Типичные ошибки при квалификации действий по реализации права на необходимую оборону. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 жовт. 2013 р. Харків: Право, 2013. -С. 158-162.

Додаткова література

1. Андрусяк Г.М. Сучасні тенденції судової практики у справах про необхідну оборону при посяганні на статеву свободу особи. Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2016. № 5. С. 114-124.
2. Берзін П.С. Основні варіанти співвідношення істотної шкоди, передбаченої у змісті малозначного діяння, з наслідками як елементом складу злочину. Вісник прокуратури. 2010. № 1. С. 52-57
3. Бондарчук В.В. Наукові підходи до з'ясування сутності медичного ризику як різновиду виправданого професійного ризику. Часопис Київського університету права. 2014. № 1. С. 296–300.
4. Гладун О.З. Малозначність кримінальних і адміністративних корупційних правопорушень. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). Київ, 2012. № 2 (28). С. 103-112.
5. Головін Д.В. Застосування зброї при уявній обороні. Правові засади діяльності правоохоронних органів: зб. наук. доп. та

- повідомл. учасників всеукр. наук.-практ. конф. (20 груд. 2014 р.)
Харків: Діса плюс, 2014. С. 283-286
6. Горноста́й А.В. Замах на злочин при перевищенні меж необхідної оборони та заходів, необхідних для затримання злочинця. Вісник Асоціації кримінального права України 2015. № 2 (5). С. 111-121
  7. Демчук О. Правовий режим поводження зі зброєю працівників прокуратури. Вісник прокуратури. 2015. № 6. С. 33-42. - Бібліогр.: с. 41-42
  8. Денисов С.Ф. Національні підходи до визначення віку кримінальної відповідальності. Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (11–12 жовт. 2012 р.) Харків, 2012. С. 112–116.
  9. Дзюба Ю.П. Встановлення критеріїв співрозмірності заподіяння шкоди - гарантія забезпечення конституційного права особи на необхідну оборону. Конституція України - основа розбудови правової демократичної соціальної держави та формування правової системи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Харків, 23-24 черв. 2011 р.) Харків: Право, 2011. С. 346-349.
  10. Рабінович М. П. До питання про кримінальну відповідальність заподіювача шкоди потерпілому за його згодою. Публічне право. 2017. № 2. С. 279-282.
  11. Рабінович М.П. Заподіяння шкоди потерпілому за його згодою: можливі кримінально-правові наслідки (перспективи дослідження). Право України. 2015. № 12. С. 131–134.
  12. Сотула О. С. Вбивство за згодою потерпілого: правова компаративістика. Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права: міжнар. наук.-практ. конф. (12–13 черв. 2015 р.). Київ, 2015. С. 95–97.

13.Столяр Т.В. Особливості розуміння деяких ознак перевищення меж необхідної оборони за кримінальним правом України. Публічне право. 2016. № 3. С. 156-162.

14.Яра О. Критерії й ознаки малозначності діяння за злочини, що посягають на окремі об'єкти права інтелектуальної власності. Підприємництво, господарство і право. 2014. N 11. С. 69-72.

Інтернет-ресурси

1. Офіційний сайт Європейського суду з прав людини – <http://www.echr.coe.int>

2. Офіційний сайт Конституційного Суду України – <http://www.ccu.gov.ua/uk/index>

3. Офіційний сайт Верховного Суду – <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>

4. Офіційний сайт Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua>

5. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини – <http://ombudsman.gov.ua>

6. Офіційний сайт Міністерства юстиції України – <https://minjust.gov.ua/ua>

7. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України – <http://www.gp.gov.ua>

8. Єдиний державний реєстр судових рішень – <http://www.reyestr.court.gov.ua>

9. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України (статистика до 20 листопада 2012 р.) – <http://www.mvs.gov.ua>

10. Офіційний сайт Державної служби статистики України – <http://www.ukrstat.gov.ua>

11. Офіційний сайт Державної судової адміністрації України – <http://dsa.court.gov.ua/dsa>

12. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>
13. Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки України – <http://www.nplu.org>
14. Офіційний сайт Наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://library.nlu.edu.ua>
15. Офіційний сайт Харківської державної наукової бібліотека імені В. Г. Короленка – <http://korolenko.kharkov.com>
16. Офіційний сайт Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна – <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>
17. Сайт Ради Європи – <http://www.coe.kiev.ua>

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри кримінального права. URL: <https://library.nlu.edu.ua/senmk/itemlist/category/767-vykliuchennia-kryminalnoi-vidpovidalnosti-za-zakonodavstvom-ukrainy.html>

Вимоги викладача

Здобувачі вищої освіти *повинні*: регулярно відвідувати лекції й практичні заняття; систематично та активно працювати на них; переконливо наводити аргументацію при розв'язанні завдань; якісно виконувати письмові завдання, контрольні та самостійні роботи тощо. Практичні заняття, пропущені за поважних причин, можуть бути відпрацьовані за попереднім узгодженням із викладачем.

Здобувачам вищої освіти *рекомендується*: брати участь в наукових конференціях, конкурсах наукових праць, роботі наукового гуртка кафедри, готувати тези наукових доповідей тощо.

Обов'язкова вимога - дотримання здобувачами вищої освіти норм

«Кодексу академічної етики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого» (http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/08/kodeks_academichnoyi_etyky.pdf).

Під час аудиторних занять дозволяється використовувати гаджети тільки у навчальних цілях (приміром, для перегляду презентацій лекції). Дозволяється користуватися ноутбуками і планшетами для ведення конспектів лекцій та відстеження потрібної інформації.

Контрольні заходи

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Виключення кримінальної відповідальності за законодавством України» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату за ініціативи студента. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквіумів.

Впродовж семестру студенти виконують підсумкову письмову роботу. Максимальна кількість балів за підсумкову письмову роботу – 20 балів.

Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання заліку – 60.

Шкала підсумкового педагогічного контролю:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34